Tečaj XIV. **NOVICE** List 27.

gospodarske, obertnijske in národske.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 2. aprila 1856.

Kakšino drevje naj bi sadili kmetovavci po svojih zemljiščih?

Govorili smo že mnogokrat v našem listu, da dandanašnji je živa potreba in zadnji čas, da bi goličave, kerčevine in druge pripravne mesta vnovič zasadili ljudje s koristnim drevjem, in pogojzdili zopet krajine, po kterih so les posekali. Popisali pa priporočali smo tudi razno drevje, posebno hitro rasteče, ktero je vredno, da bi ga gospodarji pridno in pogostoma sadili po svojih zemljiščih.

Ker pa ni vsaka zemlja ugodna vsakemu drevju, in ker marsikter gospodar ne vé, kakšino drevje da naj bi sadil tù pa tam, da bi se ukoreninilo gotovo, pa veselo poganjalo, hočemo tudi o tem prevažnem predmetu nekoliko govoriti.

Ni skorej krajine ali zemlje, na kteri bi saj to ali uno drevno pleme rasti ne moglo. Če je svet še tako pust, neredoviten, osojen ali prisojen — to ali uno drevje bi tamkej vendar poganjalo, ter obilno nasajeno dalo nekaj dobička. Gledati pri tem je le, da za nasadbo izbere se tako drevje, ktero je prikladno zemlji in podnebju, da se prav vsadí ali seje, in prav gleštá. Vendar naj se ne sadí hostno drevje preobilno po zemljiščih, ktere so dobre, paši ali poljodelstvu bolj ugodne; bilo bi le, ako bi sila po lesu popraševali ljudje: kajti v obče dajo vendar žito in trava hitreji in večji dobiček.

Preden pa gospodar začne drevje saditi, je treba, da naslednje stvarí prevdarja: 1. kako naj bi sajenke izredil; 2. ktero drevje je tej ali uni zemlji, tej ali uni legi najbolj prikladno; 3. način, kako se ima sploh saditi; 4. stroške, ktere nasadba prizadeva; 5. kako gre zasajeno drevje vnaprej gleštati; in 6. dozdeven dobiček, ki ga utegne iz nasajenega drevja pričakovati.

I. Reja sajénk.

Kar pervo zadeva, namreč kako sajenke rediti, terdijo nekteri drevorejci, da je bolje mlade sadike v drevosadišču ali v rastilnici izrejati, kakor drevno seme naravnost sejati na mesto, ktero določeno je nasadbi drevés.

Tem odgovarjamo mi: Če je zemlja plitva in nerodovitna, naj gospodar seje drevno seme, ker zamorejo serčne korenine iz podbrazdine svoj živež dobivati; ako je pa zemlja mokra, vendar pa dosti globoka, je bolje koj drevje saditi umetno.

Mlado drevje naj se vselej na dobri zemlji redí; kajti dobiti mora iz nje moč in zdravje, da bo pozneje na mestu svojem krepko in zdravo nakviško prihajalo. V dobri zemlji poganjajo deblica mnogo koreninic, po kterih, ker imajo več popijavk (serkajočih žilic) morejo tudi vprihodnje več hrane nabirati si. (Tega pravila, ktero je ustanovil Miller, oče angležkega vertnarstva, deržijo se drevjorejci v Anglii sploh.) Treba je pri tem paziti, da nič koreninicam ni na poti, temoč da zamorejo širiti se, kakor jim je drago. Tedaj hasni, če se težek, vlečljiv in ilovnat svet eno leto pred nasadbo nekoliko prekoplje, če lih to nekaj stroškov prizadeva. Rahlica pak ne potrebuje prekopanja. Za presaditev navadno napravljajo jame, ktere so 3 in poldrug čevelj široke, poldrugi čevelj globoke in 4 čevlje in pol saksebi narejene.

(Dalje sledí.)

Potovanje po okrajnah natoroznanstva.

Od kod premog ali kamnéno oglje?

Malo porajtan je bil nekdaj premog (Steinkohle). Leto za letom pa dobiva že sedaj večjo važnost, — al naši vnuki bojo vrednost njegovo še le prav spoznali, ko jim bo derv za kurjavo zmanjkalo popolnoma.

Naj po večem povemo bravcem, kterím je to oglje še malo znano: odkod je pričetek njegov. Premog ni kamenje, čeravno je kamenju podoben; kako bi nek gorelo in žerjavico dajalo, ako bi bilo čisto kamenje? Premog je oglje rastlinsko, ki pa je po mnogih prekucijah zemlje okamnelo pod zemljo, iz ktere se koplje kakor ruda tù in tam. Ali nihče naj si ne misli, da kaj tacega se je zgodílo pred kakimi stoletji, — premog je živa priča tisuč- in tisučletne starosti naše zemlje.

Strašne so mogle biti prekucije o stvarjenji sveta in ob splošni povodnji pozneje. Grozni potresi so celo zemljo majali, ogenj je iz njenega drobja švigal; rastline so se unele, na kup je padlo marsikaj in voda je potem potopila vse. Al ravno potresi in povodnje so bili vzrok, da neizmerljivi gojzdi tisučletnega velikega drevja, praprota in drugih rastlin niso zgoreli; le na kupe so bili zmetani, ki so na nekterih krajih velikanskim goram enaki; so tù v odperte žrela zemlje padli, tam se v morje pogreznili, in povsod s kamnjem, peskom, kalužo in drugo nanesnino pokrili. Al strašno tlačénje od zgoraj in vročina od spodej iz drobja zemlje, kjer je še bolj proti verhu vse v raztopljenem stanu bilo, je naredilo, da so na kupe veržene drevesa in rastline, ki so še s kalužo, perstjo, kamenjem in drugo sodergo zmešane bile, se goreče sčasoma skup stlačile in v oglje spremenile.

Tako so se iz tistih pervotnih gojzdov z velikanskimi drevesi in rastlinami plazi premoga začeli.

Da ti plazi res nič druzega niso, kakor uogljene rastline, ktere so po takem strašnem tlačenji sčasoma okamnele, se lahko prepričamo, ako premog skoz povekšavno steklo ogledujemo. Tudi premog nam kaže tisto piskričastno tkanje, ki je vsim rastlinam lastno. Tudi se iz takih plazov premoga izkopujejo cele in še dobro ohranjene, akoravno široko narazene stlačene debla mnogoversnih dreves in pa cele sklade listja in praprota, ki je vse v oglje spremenjeno ali pa napol. Tudi vtisi celega praprota in drugih rastlin so se že našli v njem, in na Angležkem in v Ameriki so cele plaze iz samih debel in vej tiste pervotne velikanske hojkovine, več kot 100 čevljev dolzih, našli. — Do zdaj poznajo učeni že več ko 80 sort dreves in čez 250 sort praprota iz pervotnega sveta. In da je največ hojevih dreves bilo, se s tem dokazuje, ker največi del premoga ima tisto čudno smolo ali olje v sebi, ktera sedajni hojkovini pomanjkuje.

Ali tudi vtisi neke lazeče živali, ktere hrodje je že okamnelo in se le v plazih premoga najde, pričuje, da so le nektere plemena manjših laznín takrat živele, ker ostanjki druzih žival še niso dosihmal najdeni bili med plazovi premoga.

Od pričetka premoga do zdaj — kdo zamore leta šteti? kdo zamore povedati: kdaj je zgorelo tisto rastlinje in okamnelo? Ker se pa že sedaj na milijone centov premoga vsako leto iz drobja zemlje izkopuje in za kurjavo na železnicah, v fabrikah, hišah in drugih potrebah porablja, ali ni očitno,

da premog, ki nam kuri, sveti in je še za marsikako drugo rabo, je gotova priča starodavnih prekucij zemlje, zraven pa previdnosti dobrotljivega Stvarnika, ki je pod zemljo shranil človeškemu rodu neizmerne zaklade kurjave, kadar mu bo za-njo zmanjkalo derv na zemlji. Bk.

Slovensko slovstvo.

Pretres „slovenskih beril za 3. in 4., 5. in 6. gimnazijalni razred“, vredjenih po dr. Bleiweis-u in dr. Miklošič-u.

Spisal prof. Raić.

(Dalje.)

Prilogi končavajoči na *k*, *g* spremenjajo pogostoma v 2. in 3. sklonu enojnega števila te črki v *c*, *z* pred *e* in v nekterih sklonovih pred *i*=*y*. Ta sprememba je ne po slovniškem duhu, ter se bori s sostavoj staroslovenščine, ker *e* zastopa v 2. sklonu *aa*, v 3. *uu*, kar se v srbskem skrčuje v *o* in v slovenščini celó v *e* in *i* nameščuje v družévniku enojnega, v rodivniku, družévniku in mestniku množnega števila staroslovenski *y*, pred kterîm *k*, *g* nikoli ne smeta v *c*, *z* prehajati; tedaj ne „druzega“ IV. 7. ne „visocih“ IV. 7, temoč vselej „drugega“, „visokih“ iz drugaago, vysokyih. Ta pisava je gotovo posneta iz govora, kteri se drzne okruljevati ne le glasnike, temoč tudi tihnike, česar nas Bog obaruj! in ta napačna raba ne ima oblasti podkopati predoslednega pravila in pobirati krivih navad; le blagine moramo med ljudstvom iskati!

Zdí se mi, da je vsikdar na robe prilogom v 2. stopnji s končnico *ak*, *ok*, *ek* pristavljati *eji*, *ejši*, *ši*, *ji*, ker to ljuto rani pravilo velevajoče take končnice odmetavati in *eji* itd. koreniki prikladati; torej ne „gorkeje“ IV. 2., „globokeje“ III. 131., „redkejši“ III. 36., ampak „gorše“, „globši“ ali „globljeji“ in „rečiši“. Staroslovenec sicer ne izpušča vsikdar teh končnic, vendar je spremenja v odgovarjajoče nebne: glôbočaji, ker pa je to nas izumrlo, smo dolžni se rečenega pravila držati.

V tema beriloma se dostikrat izpahuje *r*, če se pred *e* dva tihnika nahajata, kterú zadnji je *r*: „čeda“ IV. 1. namesto „čreda“. To je vlastnost le nekterih našincov ščrbečih domačjo svetinjo, in protislovi slavenščini.

l se skrbno devlje na mesta, kder je neorganičen in ne ima nikake pravice, temoč le nadleguje in pači: „ojster“ IV. 16., „ogrinjalo“ 17., „knjige“ 18., „začenja“ 43., „jagnjiče“ 48., „proklinjati“ 48., „gnjezdice“ 46., „severji“ 70., „plajšček“ 74., „biserjev“ 75., „gnječa“ 75., „vogljat“ 75., „lešnjik“ 76., „plesnjina“ 82., „gnjijoč“ 102., „plošnjat“ 106., „spominjati“ III. 3., „angelji IV. 145., „privesljati“ 154., „prihodnje“ 158., „gojzd“ 1., „razujzdanost“ 123., „taborja“ 157., „mramorjev“ 82., „lovorjem“ III. 17., „iz suknja“ 24., „rešnje“ 181., „nježna“ 3., „z vrečji“ 57., „sokolji“ 4., namesti: „oster“, „ogrinalo“, „knige“ *), „začina“, „jagniče“, „proklinati“, „gnezdice“, „severu“, „plašček“, „biserov“, „gneča“, „oglat“, „lešnik“, „plesnina“, „gnijoč“, „ploščnat“, „spominati“, „angeli“, „priveslati“, „prihodno“, „gozd“, „razuzdanost“, „tabora“, „mramorov“, „lovorom“, „iz sukna“, „rešno“, „nežna“, „z vreči“, „sokoli“. Razlogi: „oster“ iz korenike *os*, končnice *er* s vstavkom blagoglasnega *t*, dakle ne „ojster“, temoč „oster“, „ogrinalo“ iz *gr*, odtod glagol druge vrste *gr-nô-ti*, s predlogom „ogrnôti“, ocod vršivnik „ogrinati“ s vstavljanjem *i* v osnovi in veznici *a* nam. *ô*. *Ja* se le prilaže glagolom 5. in 6. vrste, kteri iz 4. prehajajo: „stvoriti“, „stvarjati“, „polniti“, „na-polnjevati“, tedaj tudi napačno „začenja“ itd. — „kniga“ od *kn* in *iga*, primeri „tol-iga“, „veriga“, „jagniče“ od *agn* ali *jagn*; ker staroslovenski ѣ = ě samo s prostim e v pisavi nameščujemo, moramo pisati „gnezdice“, „nežna“; kder se v staroslovenščini po *r* nahaja ъ, se v novoslovenskem nikoli ne ima v drugem in sledečih sklonovih *j* prilagati, tedaj ne „severji“, „biserjev“, „taborja“ itd.; „plašček“ od „plahta“, dakle krivo „plajšček“; „gneča“ od *gnet* in *ja*, tedaj „gnetja—gneča“; „gnijoč“ od *gni*; „ôglat“ od „ôgel“ (starosl. ôg-lъ) in at, *e* = ъ se izpahuje; „lešnik“ iz priloga „lešen“ in končnice *ik*, kor krstnik; „angel“ od „angel-us“ z odvrženjem latinske končnice; „plesnina“ iz *plesen* in *ina*; „prihodno“ iz *hod* in *en*, tedaj „prihodno“ in ne iz prísvojivnega *nji*; „sukno“ kor lokno, platno; „vreči“ iz *vr*, odtod glagol „vreti“, deležje preteklo trpivno „vret“ s samostavniško končnico *je*, dakle „vretje“ = „vreče“; „sokolъ“ staroslovenski, tedaj ne „sokolji“. (Dalje sledí).

*) V poslednjem listu je v tem članku na str. 102 v 11. versti od spodej po tiskarski pomoti odletela poslednja čerka i namesti vmesne j; namesti knjig naj se tedaj bere knigi. Vred.

Odgovori.

O besedah „kuga“, „Diža“, in „sud“ in še nekterih drugih.

Kuga je med Muro in Dravo znana beseda v pomenu Viehseuche. Slovenski ljud v ti pokrajini pravi od kuge, da ponoči pride v podobi šternastega teleta, ktero se pri vratih kravjega hleva postavi in s svojo sapo živino okuži. Šternasto ali spreglasto je vse jedno, in pomeni „schwarzgelbfleckig“. Za koreniko pa jaz imam sanskritski glagol čhu ali khu, kar pomeni laedere, ferire, toraj bi kuga in čuma iz edine korenike izhajale. Kadar veliko ljudí pomira, se pravi pri nas „pomor je“ Še ni davno mi je kmet, kterega sem vprašal: „kadaj ste kapelo sv. Roka zidali?“ odgovoril: „ljudi pripovedujejo, in tudi letno číslo kaže leta . . . ., ko je bil velik pomor“. In iz zgodovine je znano, da je vladala v tem letu bolezen, ktero Nemci „Pest“ imenujejo. Latinsko-nemško besedo pestis — Pest izpeluje ostroumni Pott iz perdo ali pa gerškega pertho, verwüsten, zerstören, vertilgen, toraj je v pomenu enaka beseda z besedama kuga in čuma, ako je korenika teh besed čhu ali khu. Eichhoff pa postavlja koreniko bâdh, schlagen, schaden, bâdhâ Unheil, horvat. beda, litv. beda.

Ime Diže izpeljujem iz korenike du, dyu, bewegen, digati, movere, toraj Diga po prestopu glasnika g v ž. Diža = die sich bewegende. V kanjuški dolini na Štirskem imamo rečico Digič, na Moravskem pa teče Dija. Namesto Aniž raje pišimo Anis ali Anas, ker rimski pisatelji imajo Anisus ali pa Anasus. Zavoljo oblike is in as primeri lastne imena: Boris, Lelis, Beras, Jeras itd.

Zavoljo sud, gerade, sem jaz te misli: Sud je iz tiste korenike, iz ktere soditi, suditi. Izvirni pomen je: richten, Richtung geben, pomen soditi, judicare je že tropišk.

Rezjan pravi: mizo sudi! richte den Tisch her, decke auf! Sud bi toraj izvirno pomenilo: gerichtet, gelenkt, in v tem tičí pomen „gerade“.

Dav. Terstenjak.

Epidemija se pravi latinski: morbus in populo versans; ali bi bilo daleč zaorano, ako bi jo imenoval: pohajavno, ali pohajno, ali zahajavno bolezen? — Beseda „Epidemie“, za ktero se še prava slovenska beseda iše, me je vpotila opomniti, da naši slovenski pisavci v zadregi le preradi samo po nemškem jeziku slovenske pomenke izdelavajo, kar je dostikrat prav napačno. Od več besed se spomnim samo besede „pohiševavec“, kar bi „Hausirer“ pomeniti imelo. Ako bi bil tisti, ki je „pohiševavca“ pervi na popir spravil *), pred poiskal, kako se „Hausirer“ (v pomenu tergovca) latínski, gerški ali talijanski pravi, bi ga bil slovenski drugače kerstil — morebiti „teržinar“ ali kaj podobnega. J. D.

*) „Novice“ rabijo besedo pohiševavec za „Hausirer“ po slovniku „Juridisch-politische Terminologie für die kroatische, serbische und slovenische Sprache“. ki ga je po c. k. ministerstvu pravosodja poklicani odbor na Dunaji 1853 na svetlo dal; ondi stojí za slovenski jezik „pohiševavec“, za horvaški „kućarac“, za serbski „pokućar“, — „Teržinar“ je vsak tergovec in ne zaznamuje tistega, ki edini ima pravico po hišah kupčevati. Res je pa tudi, da „pohiševavec“ ne zaznamuje določno tergovca; ali pa ga zaznamuje beseda „Hausirer“?? Vred.

Ogled po kranjskem Gorenskem.

Pot od Ljubljane do Belepeči (Weissenfels).

(Konec.)

Zapustivši jezera se urnih korakov podamo zopet v dolino, kjer se kmali zopet, in sicer, kakor sem že povedal, pri Kosovih fužinah in grajšinici, kamor po kolovozu ob potoku pridemo, z veliko potjo sklenemo. V dobri četertinki uri se znajdemo v starem tergu Belipeči (Weissenfels). Cerkev nam ostane na desno na malem gričku, terg pa ob potoku v dolini. Dan današnji ni od znamenitosti tega terga kaj povedati, in ako rečem, da nahajajo se tù fužine, kakor tudi to, da so prebivavci terde nemške korenine, izmed kterih jih mnogo celó nič slovenski ne razume, dasiravno so jim mejači slovenski Ratečani in tudi v Goratanu tam slovenski sosedje, sem menda zlo vse povedal. Bolj imeniten pa je bil terg nekdaj, ker je tukajšna grajšina, zidana leta 1431 po Miroslavu grofu celjskem, imela velike sodbene pravice, ktere so se raztegovale tudi čez mejo Kranjskega tje v Goratan do Pontabla in Beljaka, tako sicer, da pri grajšinah na Terbižu, Naberjetu, Podbetrulom in v Beljaku niso smeli nobenega hudodelnika k smerti obsoditi, ako ni bilo pooblastenega oskerbnika iz Belepeči nazočega itd. — Kot poznejši posestniki te grajšine so imenovani: slavna austrijanska hiša, grofje Ditrihsteinski, vitezi Kevenhilerji, knezi Egenberški, gospodje Benaglia in grofje Trilleki. — Zdaj so na njenem mestu viditi le razvaline, ki stojijo od cerkve naprej gori na desnem hribu.

Pa znamenitost tega kraja sega tudi še v starodavne čase in hranuje starinoslovcem morebiti še široko polje preiskovanja.

Ena še, in sicer zadnja dolina, Koprivnica, se nam kmali nad Belopečjo odpira proti levi. Od nje nam slavni Korošec gosp. Jožef Wagner, mož, kterega je Stvarnik obilno z *malarskim darom in pisateljskim duhom obogatel*, pri popisovanji koroške kanaljske doline sledeče govorí: „kanaljska dolina je bila znana že Rimljanom, ki so imeli naselnine svoje okoli Žabnice, kar nam nedvomljivo spričujejo ondi izkopane in najdene starine, rimski dnarji, spominki, podobe bogov, razne orodja itd. Vezala pa je ni z rimsko deržavo in Italijo dandanašnja vez memo Pontabla in Furlanije, ampak okolica belopečanska, dolina Koprivnica (Nesselthal), podnožje Mangarta in dolina Soče memo Gorice in Gradiške". — Na gosp. Freierjevem zemljovidu najdemo tudi zadnjo dolinico gori imenovano „Römerthal", ktero ime gotovo nima zastonj. Ondi bi bilo treba še stikovati; morebiti se najde še sled starega pota. Posebno bi priporočal kakim učencom iz bližnje okolice, naj bi ob šolskih praznikih, kadar je nar dalji dan in nar ugodniše vreme, se ondi po starinah ozirali. Od rimske doline doli priteče Beli potok (Weissbach), ki nam četertinko ure nad Belopečjo prestriže pot in mejí Kranjsko od Koroške.

Tù je konec našega popotvanja. Popisoval sem ga, navdan serčnih želj, da bi se naša lepa domovina čedalje bolj spoznavala. Marsikaka reč se bi bila dala še obširniše in natančniše popisati, pa za sedaj naj bo toliko dovolj. Čeravno pa ni vès popis popolnoma, vendar smem reči: vidil sem toliko, da še enkrat ponavljati smem besede čast. gosp. K. Hueberja:

Krajna mati
V svojem zlati
Draga, naj živí!

V Železnikih na sv. Silvestra dan 1855. Jos. Levičnik.

Resnice življenja po izrekih mnogoverstnih mož.

Nabral C.

Zakon je dostikrat podoben obleženi terdnjavi. Ki so v njem, bi radi iz njega, — ki pa so zunaj, bi radi noter. Dümas.

Glad in ljubezen sklepata svet. Schiller.

Sveta vladar je želodec. Napoleon I.

Pravi prijatel mora biti kakor dežnik, ki se ob sončnih dnevih skriva, pa nas varuje ob oblačnih in motnih. Scribe.

Ni treba, da bil bi národni pesnik zmed derhali ali da pel bi za derhal; ravno tako ni zaničljivo za najžlahtniše pesništvo, da se razlega v ustih ljudstva. Herder.

Osel je, kogar privežejo za jasli, pa se ne najé do sitega. Kralj Friderik Véliki.

Ljubezen premore veliko, dolžnost še več. Göthe.

Ne govorí se dosti dobrega od ženske, ki zlo po svetu hodi. Göthe.

Sovraštvo pozna le hudobnež, in le plašún nima zaupanja. Jelačič.

Le tisti, ki opira se na skalo pravice, stojí na skali častí in sreče. Kralj Friderik Véliki.

Kdor derží s pravico, skuša z Božjo pomočjo dobri svoj meč; ako tudi izid ni gotov, volja častí moža. Jelačič.

Le kjer terdne volje ni, je pomanjkanje; pomočki zoper to so povsod. Bibig.

Pravica mora ostati pravica, in njej udale se bodo vse pobožne serca. Bunsen.

Izobrazuj se sam, izobražuješ svet,
Boljšaj se sam, bolji bo svet! Fallmerayer.

Če Vas serce svarí, poslušajte ga;
Glas Božji je serce. Schiller.

Dobro premišljeno,
Naglo doveršeno, —
Vse drugo dobí se. Šlik.

Novičar iz austrijanskih krajev.

Iz Pole v Istri 26. marca. K. — Minuli so velikonočni prazniki, kteri se v različnih krajih tudi različno praznujejo. Tukaj, n. pr., se o veliki noči vstajenje našega Izveličarja ne praznuje; véliki petek zvečer je tukaj v spomin smerti Kristusove procesija z baklami in z godbo po mestu. Že v adventu sem opazil v cerkvenih obredih posebnost, ktera v tem obstaja, da tukaj ni zornic (juternih maš), kakor so pri nas navadne, namesti njih pa so večernice: litanije in blagoslov, kakšenkrat tudi pridiga. Kadar mašnik na prižnico stopi, pride cerkovnik s cerkovnimi ključi in zaprè vse poslušavce v cerkev. Takih navad nisem nikjer med Slaveni vidil, dostikrat pa pri Lahih; zavoljo tega mislim, da prebivavci zapadnega brega istrijanskega so nasledniki Talijanov, ker javalne so bili Talijani pervi prebivavci Istre. Dr. Kandler pravi, da so iz Torinskega okraja in iz otoka Korsika sem prišli, in slavnoznani Tommaseo, popisovaje običaje Istrijanov in Dalmatinov terdi, da med običaji Korsičanov in Istrijanov ob bregu živečih ni razločka. Do dobrega pa tega razložiti ne morem; le to povém, da Talijani v Istri so bolj šibki od unih na Laškem; razun tega so tihotni in vidi se jim, kakor da bi jim kaj manjkalo; tukajšni Slaveni možkega spôla pa so veliki, močni in veseli, ženske pa so bolj majhne postave in dostikrat obraza neslavenskega. Omeniti pa moram, da ne govorim tù od Istrijanov v obče, ker uni Istrijani, kteri bivajo na severnem kraji tega polotoka, so čversteji; tudi se niso njih navade in narodske posebnosti tako pogubile, kakor pri prebivavcih blizo morja.

25. dan t. m. je bilo tukaj posvečeno podladje za novo redno ladijo, kteri je ime „Kaiser" (Cesar.) Praznovanje je bilo kaj slovesno. Ob zoru že so bile vse ladije v tukajšni luki praznično olišpane; na oljkinem otoku (scoglio degli olivi), kjer se bo ladija ravnala, so bili okoli podladja zbrani vsi delavci iz arsenala in druga kompanija vojaških rokodelcov. Okoli desetih je grom topov iz terdnjav naznanoval, da se pelje iz Tersta prerodnik mornarstva, in kmali potem zadoní stoterni hurá s korvete „Titania" v znamenje,

da svetli nadvojvoda Ferdinand Maks se bliža luki na para-fregati „Elizabeta“. Za malo časa potem je stopil visoki gost na suho, kjer so ga oficirji in uradniki čakali. Ko je bilo podladje vzdignjeno in odgernjena tablica, ktera je bila na podladje (Kiel) pribita z imenom „Kaiser“ in ko je bilo podladje blagoslovjeno, so brezštevilni hurá in gromeči streljaji oznanjali po celi okolici, da lepa in velika ladija je začeta v Božjem imenu. — Kako krepko se pospešuje austrijansko mornarstvo pod vladarstvom presvitlega sedanjega cesarja, povém še to, da 25. dan t. m. ste bile dve ladji začete v Terstu z imenom „Donau“ in „Adria“ dve drugi „Graf Dandolo“ in „Prinz Eugen“ se pa že delate v Benetkah.

Iz Tersta 27. marca. J.D. Unkrat sem vam bil pisal, da je med teržaškimi pridigarji, ki so letos postne pridige imeli, P. Frančišek conte ti Navali, naj izverstniši cerkveni govornik. Takega se je skazal od 6. febr. do 12. marca tridesetkrat. Da se je s svojimi govori Teržačanom res močno prikupil, se je na véliki petek očitno pokazalo, ko so na tisuče zbrani ga spremili na njegov večni počitek. Ni ga več med nami — lahka mu zemlja! — Res posnemanja vredno je, kar je gosp. J. Š. od švajcarskih vasí Slovencem priporočal; dostavljam temu še, da ne bilo bi nasprotno, ako bi hotli Slovenci svoje hiše od zunaj tudi kakor Švajcarji s posebnimi velikimi napisi olepšati. Vsi taki napisi so večidel kratki nabožni prigovori ali druge lepe resnice, kterih je pri njih nad vratami, nad in pod okni na vsakem tramu viditi. Takih napisov bi se lahko velíko oskerbelo in med ljudstvo spravilo. Naj se le začetek naredi — drugo se bo dalo samo po sebi. Imenovani napisi so za vsaki del hiše posebej zloženi; nekteri zadevajo gospodarja, nekteri gospodinjo, nekteri otroke, ali družino, ali unajne itd. Ker sem se danes že lotil svetovanja, naj rečem še nekaj. Ko sem unidan bral, da v našem cesarstvu izhaja letos v razližnih kronovinah s slovanskimi narodi 37 slovanskih časnikov, mi prihaja na misel: kako to, da zraven 37 slovanskih časnikov ni ne enega v nemškem jeziku izdajanega? In vendar bi bil koristen na vsako stran, da bi tudi nemški bravci poznali stan literature austrijanskih Slovanov, nje napredovanje itd. itd. Vse to, se vé da se malo ali skoro nič ne porajta v druzih nemških časnikih, kterih naloga so le njih literatura in njene zadeve. Se vé da za izdajanje takega vsaki dan izhajočega in morebiti s pripomočjo delnic ustanovljenega časnika, ki bil sicer osnovan kakor drugi veliki politični časniki, bi bil Beč (Dunaj) edino pripravno mesto.

Iz Zagorja. Mnogokrat slišimo in beremo v časnikih, kake nesreče se po železnicah godé in večkrat le zato, ker se ljudje premalo varujejo. Nekaj enacega hočem danes „Novicam“ naznaniti. F. B., kmet na Selih pri Zagorji in oče še več majhnih otrok, se na veliko saboto opoldne po železnici do zagorske postaje pripelje. Že koraka veselo proti domu, kar se spomni, da je svojo besago na vozu pozabil. Urno se tedaj vernivši sili in hoče na voz in se ga poprijema, ko se vlak ravno začne dalje pomikati, in ko bi trenil, ga zasuče, da pade pod voz; vrat mu zahrusta; revež zadnjikrat zdihne! — Naj bi bila smert tega nesrečneža vsem vnovič svarilo: ne hodite na voz ali z voza, dokler je še v teku.

T. Juvan.

Iz Ljubljane. „Med mnogimi naročili sadnih in murvinih dreves, ki so mi došli to spomlad“ — so nam unidan rekli oskerbnik družtvinega verta gosp. fajm. Zalokar — „ste me še prav posebno dve razveselile: naročilo c. k. metliške kantonske gosposke na Krajnskem in pa c. k. reške na Horvaškem. Obé ste naročile dreves v imenu svojih sosesk, za ktere ste prevzele delo naročila in sprejema in jim na roko šle v vsem, morebiti tudi jih spodbodle k lepemu početju koristne sadjo- in murvoreje. Po reški kantonski gosposki so naročili ondašnji sosesčani tudi murvenega semena. Očitne hvale vredno je, ako kantonski gospod predstojnik si tudi zunaj pisarnice prizadeva za prid svojih ljudí in s svojo pripomočjo pospešuje blagostan svoje okrajne. Tako „iz malega raste veliko“ in prav ljubeznjivo je tako ravnanje“. — To so nam gosp. fajmošter povedali ter željo razodeli, naj bi jo razglasili v „Novicah“. Prav radi spolnujemo njih željo s temi versticami. — Danes (v torek) ob desetih dopoldne sta se svetli škof in knez goriški in ljubljanski po železnici na Dunaj peljala v veliki škofji zbor; nobenega druzega duhovnega gospoda niso sabo vzeli. Danes zvečer ali jutri se tudi na poti na Dunaj v Ljubljani pričakujeta svetli škof teržaški in pa poreški.

Novičar iz raznih krajev.

Na čélo današnjega novičarja postavimo važno novico, da je mir sklenjen. Telegrafno pismo iz Pariza v nedeljo popoldne, 30. marca, naznanja sledeče: „Kanoni oklicujejo ravno sedaj, da se podpisuje mirna sprava. Vse je veselo. „Moniteur“ pravi: „Danes je obletnica, ko je leta 1814 bil Pariz vzet; bolje se tadanja nesrečna prigodba ni mogla premeniti“. Telegrafno pismo tudi iz Pariza, pa en dan pozneje (v pondeljk 31. marca) pa že iz oklica mirne sprave razglaša sledeče: „Sedem pooblastencov je podpisalo pogodbo, ktera je sklenila sedanjo vojsko. Turške zadeve v red devaje varuje ona mir Europe na terdni, stanovitni podlagi. V 4 tednih se bojo poterdne pisma zamenjale. Dotistihmal se dogovori ne bojo oklicali. Pogodba zapopada 384 razdelkov. Angležki poslanec Clarendon se je podal že domú; rusovski poslanec Orlov bo še ostal do vojaške parade“. Iz Turina naznanja telegraf, „da tudi v nedeljo so sklenjeni mir oklicovali kanoni v Turinu, Alesandrii in Genovi“. Že pred se je govorilo, da so se za ta slovesni dan delale velike priprave za občno osvitljenje parižkega mesta in da v torek je bila velika parada parižke armade na Martovem polji napovedana. — Tako je „bela nedelja“ končala silno pravdo, ktera je požerla strašno veliko ljudí in dnarja, in svetu prinesla zaželjeni mir. Težko so zapopasti besede, ki se cesarju Napoleonu podtikujejo, da jih je (ako je res) govoril nekim svojim naj boljim prijatlom rekoč: „Mir ne bo dober, al potreben nam je vsem“. — Da ste si francozka in rusovska vlada čedalje bolj prijazne, ni nobena skrivnost več, kakor je tudi to lahko zapopasti, da je cesar Napoleon raje dovolil v mirno spravo, kakor Angleži; Napoleon je v vojski dosegel vse, česar je želel, pred vsim pa slavo vojaštva; Angleži pa so v Turčíi iskali gotovega dobička, ki jim je sedaj spodletil. Turčijo v red djati pa bo prizadjalo še veliko težav; koran in pa kristijanstvo se ne bota zedinila. „Serbski Dnevnik“ piše iz Niša 13. marca: „Pred 6 dnevi je bil tukaj novi hatišerif oklican; mi kristijani smo slišali, da nam ima v prid biti in nam polajšati nadloge, ali iz hatišerifa nismo mogli tega zvediti, ker so nam ga brali le v turškem jeziku; nad našimi Turki ne zapazujemo nobene premembe, tako, da ne vemo, zakaj bi se veselili“. — V Moldavi in Vlahíi se od dné do dné množé prošnje za zedinjenje teh knežij v eno deržavo; hospodar moldavški, knez Ghika, podpira to početje, turška vlada pa je temu popolnoma nasproti; sklep o tem bo tudi prišel iz zbora parižkega. Vse to pa spričuje, da bo še veliko dela, preden bojo turške zadeve v pravem redu. — Prihodnjo nedeljo se bo začel zbor vsih škofov našega casarstva na Dunaji zavolj izpeljave nove zaveze, ki jo je sklenila austrijanska vlada s sv. očetom papežem. Kardinal in dunajski škof vitez Raušer bo razodeval slavnemu zboru vse to, kar mu ima cesarska vlada sporočiti, papežev poročnik in kardinal Viale pa mu bo razodeval sporočila sv. očeta. — Zavolj pogostnih požigov v tešinskem okraji na Šlezkem je c. k. ministerstvo oklicalo naglo sodbo na smert za take hudodelstva. — Nadavek srebernega dnarja je bil 31. marca 2 in pol, cena cekinov 4 fl. 44 kr.

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Natiskar in založnik: **Jožef Blaznik.**